

Karmele Elola Aranburu

*Zarautz,
Gipuzkoa (1924)*

Aurkibidea

Biografia

Santa Marina kalean jaio zen eta bertan bizi da. Gazte-gazterik, 12 urte zituela, hasi zen udan umeak zaintzen, eta neskame ere izan zen zenbait etxetan.

Zintak

ZAR-028

- **Proiektua:** Zarautz Hizketan - Zarauzko euskara eta ahozko ondarea
- **Elkarrizketatzailea(k):** Maiz, Belen - Muniozguren, Fernando
- **Data:** 2005-05-10
- **Iraupena:** 85 min
- **Euskarria:** MiniDV
- **Kodifikatzailea:** Agirrebeña, Aintzane
- **Transkribatzailea(k):** Zabaleta Zuloaga, Miren

Pasarteak

1. Umetako jolasak; sokasaltoan erdaraz

- **Erref:** ZAR-028/003
- **Iraupena:** 0:01:20. **Hasi:** 00:02:50. **Bukatu:** 00:04:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak
- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

<p>Auzoan uztaiarekin jolasten ziren. Eta baita tximili-kuarteka, kaniketan, xakaponetan... Sokasaltoko abestiak erdaraz abesten zituzten.</p>

Transkripzioa

- Pixkat umetako ze oroitzapen, ze ze rekuerto daukazu?
- Nik umetakua? ba, bueno, hemen barriyuan, jesus maria, jolasian beti. Uztaiakin. Batzuk egurrakin zekaen, baiño beste batzuk burnizkua, hola zea zana, ta hortxe kalian bueltaka beti. Gero tximikuarteka dala ta, azeituna, ta lapurrak eta zeak eta, poliziak eta... Bueno, danea ibiltzen zan! sokasaltuan ta sakaponetan ta kaniketan, ta... bueno! Arra bat eta. Bueno, gelditu gabe. Jolasian hola, ta sokasaltuan asko, ta tximilikuarteka ta. Dana hementxe, inguruan bueltaka, Rotetaneko buelta hontan. Diferentia da oain, dana aldatuta dago.
- Gogoratzen al dezu sokasaltoko kanturen bat o holako zeeze?
- Uf... Bueno, erderaz iten giñun danak...
- A bai, e?
- Baii. Geo euskeraz-ta ikasi ditue, baiño guk... "Al pasar la barca me dijo el barquero..." ta holako zea ta "Al cocherito lere..." ta holako gauzak! Askok, baiño nik hola behin´e ez det [buruikan] zeatu.
- Euskerazkoikan ez, e?
- "Al cocherito lere me dijo... lere". Dana, dana erderaz iten gendun!
- Ya.
- Euskeraz holako gauzikan nei ez zien erakutsi.

2. Miren Karmele izenaren inguruko gorabeherak

- **Erref:** ZAR-028/004
- **Iraupena:** 0:02:44. **Hasi:** 00:04:10. **Bukatu:** 00:06:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Sakramentuak
- Politika » Euskara eta politika

Laburpena:

<p>Beti Karmele izan da, baina eskolan Maria del Carmen deitzen hasi zitzaizkion. Bataioaren inguruko gorabeherak; ez zieten Miren Karmele izena jartzen utzi nahi. Herriko hainbat istorio. Aitona-amonak ez zituen ezagutu.</p>

3. Ikastera joateko aukera utzita ume-zain joan zen

- **Erref:** ZAR-028/005
- **Iraupena:** 0:03:11. **Hasi:** 00:06:54. **Bukatu:** 00:10:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

Eskola publikoan ibili zen lehenbizi eta gero miseriakordian. 15 urte betetzeko zegoela interna Zumaiara ikastera joateko aukera eman zioten, baina berak nahiago zuen ume-zain lana egin. Hiru urte egin zituen lan honetan.

4. Dontzeila-lanak eta janzkera

- **Erref:** ZAR-028/007
- **Iraupena:** 0:02:10. **Hasi:** 00:12:40. **Bukatu:** 00:14:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

Orduan normala izaten zen umeak hazteko inudeak izatea. Bera dontzeila lanetan jarri zuten. Nola janzten zen. Dontzeila-lanak nolakoak izaten ziren.

Transkripzioa

(Besteen hurrei bularra emateaz dihardu)

- Ta, ordun, normala izaten zan orduan norbaitek ezin [...], ba...

- Bai, ahal bada, bai, bai, bai. [Iruiñak], ez, e... ["Añas"] eta nola esaten zian. "Aña seca" ta, hala esaten zian erderaz. Hemen nola udako jendia, aristokratiko asko ibili dan, hor haurrak hazteagatikan hasten zian, haurrak izan zituenak, haurrak. Beste batzuk amak izaten zian, batez, gu eon giñan bezela neskame, umiak ateatzan. Ta geo dontzeilla jarri zien. Eta geo atea zuen beste ume bat eta seituan jarri zien nei dontzeillatzat. Eta, graziya iten zien: "No te prepares demasiao, e! Que viene el marqués de no se qué y no se quién ta no se cuánto", aristokrazikuakin asko ibiltzen zan. "Y también viene un cura que es un poco...". "Jolin! Ze esaten ai da hau?", esaten niyon nik. "No te prepares demasiao, e!". Geo, kofia ta jarri ta kapakin ta erteten nitzan, eta esaten zien, este... Nik, ajatu in zitzaiten euzkiyakin, ta, ez nun jazten, ta bate gabe erteten nitzan. Ta balkoira erten

ta, "¡sube!", esaten zian. Ta iyotzen nitzan, ta zea, e, jartzeko, [...], "ba, berriya in diazu, ba. Ajatu-ajatu dao ta hori lotsagarrikeia da, bate gabe hobia, hobeto nao. Eta, "askoz guapao zabezela danak esaten due". "[...], beak esango due, ni nahio det hori gabe ibili, baiño ibili beharra dakatelako ibiltzen naiz". Jaitako ya dotoreauak nezkan, ta asteako [...]. Geo aldatu zixkien, bai.

- Ordun, ume zain hiru urte in zenun etxe berean?

- Bai, bueno, dontzeillatzat jarri zien geo, e. Eta umiakin ertetzen nitzan. "Baiño hortikan erteera zeik ez dun, e!", txikiyakin hartu, ta Gran Hotelea. Beti Gran Hotelian eon behar izaten nun [...], eta han. Geo eguardiyan etortzen nitzan, eta hor katxarrera esaten zizakoen bat eoten zan, eta karameluak eta 're saltzen zitun, e, Azara kalia zekan itxe bat. Eta harei lagatzen giñun, itxeatzen ez zan haur hori. Eta hantxe [...] jeisten giñun, eta nik bazkaldu o zeatu ta in bitartian, eta geo berriz jetsi, ta horrei lagatzen giñun, ta nik ya jun behar banun, pixkatian jartzen zuen, ta geo dontzeilla zeonak eramaten zun. Ta geo ni dontzeillatzat gelditu nitzan, ta. Geo bi urte hala in nitun.

5. Dontzeila-lanak

- **Erref:** ZAR-028/008
- **Iraupena:** 0:01:48. **Hasi:** 00:14:50. **Bukatu:** 00:16:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Dantza
- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

Dontzeila-lanaren baldintzak. Hamabostean behin irteten ziren. Berak dantzara joaten uztea eskatu zion nagusiari. Langile asko zeuden etxean, medikuak kontsulta etxean pasatzen zuen eta.

Transkripzioa

- Ta gaztia, ta laun bat nekan eskolatikan. Eta hamarretan zea izaten zan plazan, dantzaia izan naiz, hori bai. Plazan musika izaten zan, ta lehenbiziko piezak. Hamarretan etortzen zitzaixkiten ba, afaita, baiño hamar ta laurdenak izaten zian. Lehenbiziko pieza bukatuta etortzen zian. Ta ni ze iten? Tinbria jotzen zian, ta erten, ta dantza erteten nitzan. Pieza hoiek in ta itxea etortzen nitzan, ta. Eta hor eoten zan beti, hor eoten zian, ta etxeoandria beti hor eoten zan, ta piezak indakuan bukatzen zan. Eta ikusi iten zilako, ta aurrexio juten zan. Eta, jun eta, "¿qué es esto? Cenar y aquí, nadie pa sacarnos la cena". "A, bueno, a mí el aita me dijo que, que estuviera un año y ya he hecho el año, y ya voy por el segundo año, y así que, entoces me voy pa casa", esan niyon. Eta esan zian, "Oí! No me dejes con dos años al niño, otro año aunque sea, por favor, otro año, otro año, otro año". "Ah, pues me tendrá que dejar ir a bailar esas piezas", esan niyon. Ba, hamabostian bakarrikan erteten giñan, e! Ta bea igual lau t 'erditan erten ta zortzitan itxea, bai, libre eguna. Hiru genden, e. Ta geo gaiñea interina, ta.

- Jo!

- Bai, bai. Hiru haur ta...

- Langille asko etxe batian, ez?

- Bai, bai, bai. Baiño, klaro, meikua zan, e! Eta lan asko zeon etxeoko garbitasunian 'e bai, ta geo, Oriyotik etortzen zan bat, labandeitza itea,

garbitasuna itea. Bai.

- Kontsulta etxean pasatzen zun?

- Bai, bai, bai. Kontsulta itxian pasatzen zun. Ordun ez zan hola zeaikan. Garai haitan kontsulta itxian zan. Horreatikan ni jun nitzan horrea. Ahizpak bihatzian miña in zulako [...]. Bestela Zumaian eongo nitzan. Ez zait damutu, e! Karo, eskola gehio jakingo nun, baiño...

6. 12 urterekin ume-zain udaran

- **Erref:** ZAR-028/010
- **Iraupena:** 0:01:10. **Hasi:** 00:17:30. **Bukatu:** 00:18:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

Kanpoko batzuen etxean [Jean Pierre] egon zen uda baten ume-zain 12 urterekin eta hiru ume zaintzen zituen.

7. 10 urterekin Bilbora neskame

- **Erref:** ZAR-028/012
- **Iraupena:** 0:03:31. **Hasi:** 00:19:50. **Bukatu:** 00:23:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

14 urterekin Bilbora joan zen neskame 15 egunerako. Etxekoandrea oso gogorra zen. Nolako lanak egin eragiten zizkien. Bilbon gertatutako gorabeherak.

8. Bilbotik [Arakaldora] osaba bisitatzera

- **Erref:** ZAR-028/013
- **Iraupena:** 0:01:00. **Hasi:** 00:23:21. **Bukatu:** 00:24:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

Eibarko osaba-ta [Arakaldora] joan ziren, eta bera bisitan joan zitzairen Bilbotik etxerakoan. Nolako ibilerak pasatu zituen.

9. Txikitatik hondartzan

- **Erref:** ZAR-028/014
- **Iraupena:** 0:01:04. **Hasi:** 00:24:21. **Bukatu:** 00:25:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kirola » Uretako kirolak
- Aisia » Mendia eta hondartza » Hondartza

Laburpena:

<p>Txiki-txikitatik joan izan da hondartzara. Igerian aurreraino joatea gustatzen zitzaion.</p>

Transkripzioa

-Hondartzan ibiltzen al ziñaten?

-Hondartzan bai asko, hondartzan bai igeriyan. Ba harrapatzen nun guztiyan ta eote nitzan guztiyan ta txiki-txikitatikan beti, bai ta hemen ezin zanian molla ta ez zuen lagatzen molla juten, baiño han ikasteatikan ta.

-Nun ikasi zenun igeriyan?

-Hementxe, herriyan. Eta geo ya iten nun ta baiño...

-Hondartzan ala mollar?

-Nik ustet gehio hondartzan. Ta geo gehiegi atrebitzen nitzan gure gizona larritu iten zan ta "ez zaite aurea jun e! hola ibili zaite e!". Eta ni aurea juteko ohitura hantxe ondona ibiltze nitzan. Eta bat han dator giza-seme bat dana sustatuta, korrientian nebillen, eziñian nebillen, antzeman in zian ta: "Lasai e, ertengo naiz-ta". "Ez launduko dizut", ta "Ez, ez segi lasai". Baiño onduan jun zan, "Ertengo naiz". Senarrak esaten zian beti "zuk solterotatikan". Berak erakutsi zian ta hemen itsasua goi-goian zeonian mollaraiño juten giñan eta bakarrikan geo bildurtu ite zan, eta geo ya hasi nitzan hola ibiltzen, batea ta bestea bai. Geo olatutan izugarri gustatzen zitzaiten. Oain, berriz, olatuikan...

10. Eskola kontuak; irakasleak

- **Erref:** ZAR-028/016
- **Iraupena:** 0:02:51. **Hasi:** 00:26:14. **Bukatu:** 00:29:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak

Laburpena:

Eskola publikoan ibili zen "señorita" Felisarekin. Bi maila zeuden eta bera bigarrenean hasi zen, 8 urte ingururekin. Ze ikasten zuten. Bi talde egiten ziren adinaren arabera. Gero "señorita" Nikolasarekin ibili zen.

11. Gerra-garaiko jatekoa

- **Erref:** ZAR-028/021
- **Iraupena:** 0:01:08. **Hasi:** 00:34:40. **Bukatu:** 00:35:48
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ekonomia gerra garaian

Laburpena:

<p>Gerra-garaiko ogiari "dinamita" deitzen zioten. Ez zuten hura jaten.</p>

Babarrunak eta irina lortzen zituzten eta ardia ere hazi zuten etxean. Baratzea zuten etxean. Ogia ere etxean egiten zuten.</p>

12. Kuliskako dantzaldiak eta zinea

- **Erref:** ZAR-028/022
- **Iraupena:** 0:01:22. **Hasi:** 00:35:48. **Bukatu:** 00:37:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea
- Aisia » Taberna giroa » Kafetegiak eta gozotegiak
- Aisia » Kultura » Dantza

Laburpena:

Gaztetako zaletsauna dantza egitea zen. Kuliska-n dantzaldiak jartzen zituzten, baina gaizki ikusia zegoen bertara joatea. Zinera ere ezin zen joan 3koa bazen. 17 urterekin senarrari gaztetxoa zela esan zion eta urtebete beranduago berriz itzuli zitzaion.

Transkripzioa

- Bien, ordun, e, geo, ya, pixkat eskola ta geo, ya, pixkat gazte... gazte-aroan sartzen gea, pixkat gazte sasoian.
- Gazte-sasoian? Ba, esaten dizut, ba. Hamabostetik hemezortzi urte arte, zean. Geo, geo, nahiko kontu 're bai [esaten dixkie], esateko kontuak ez dia, ordia!
- Ze dibertsio, ze dibertsio zan gazte-garaian, ze dibertsio euki zenuten?
- Guk? Plaza musikan dantza itia eta geo, hor, Kuliskan o, jarri zuen dantza. Baiño hara jutia zan, osea, pekatu mortala. Ta baten batzuk juten zian. Ta ni ez dakit behin jun nitzan o horrela. Eta zinea 're ezin zan jun, e! [...], ez zeon juteik, eta sekula juten ez. Senargaiakin 'e ez. Hemezortzi urtekin hasi nitzan, hamazazpikin nahi zun, ta esan zien, gaztetxua nitzala, ta nahi bazun itxoteko urte betian, ta urte betea etortzeko nahi baldin bazun, ta bestela beste batekin hasteko esan niyon. Urte betea, iten zun urte bete egunian etorri, ta beakin ezkondu nitzan geo. Urte bete eon zan. Esan niyon, ba, hamazazpi urte, ta ez, ez, gaztetxo naiz uaindikan, ta ezta pentsatu 're.
- Gizajua!
- Bai!

13. Josten ikasten; kortea

- **Erref:** ZAR-028/023
- **Iraupena:** 0:01:20. **Hasi:** 00:37:10. **Bukatu:** 00:38:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskolaz aparteko ikasketak
- Lanbideak » Sastreak, jostunak

Laburpena:

Josten ikasten ibili zen. Ze lan egiten zituzten. Aristokraziako jendearentzat ere egiten zituzten arropak. Bi urte egin ostean Purita Narbaizanera joan zen kortea ikastera.

14. Dantzan plazan ikasten zuten

- **Erref:** ZAR-028/025
- **Iraupena:** 0:00:57. **Hasi:** 00:40:35. **Bukatu:** 00:41:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Dantza

Laburpena:

Dantzan plazan ikasi zuen. Bere senarraren aita dantza-txapelketetan epailea zen.

Transkripzioa

- Lehen esan dezu dantzaria ta...
- Dantzaia ni ez naiz ibili, e!, dantzan. Dantzari bezela ez, baiño dantza asko gustatzen zitzaizela bai, bueno!
- Ta nola ikasi zenun?
- E?
- Nola ikasi dantzan?
- Dantzan? Hoixe, plazan dabilatzazela.
- Sultuan, edo?
- Sultuan 'e bai. Sultuan hor ikasitakua dakiu. Sultuan asko in det. Nere gizonan aita gaitia jurauan ta eoten zana zan dantzaiakin ta. Beakin 'e dantza iten nun, zea, San Pelaiotan dala ta festetan dala. Ta, "benga, Karmele, in zan!", ta, zea, gizonan aitakin.
- Ta, pixkat praktika, nola, nola, nola iten zian. Aste barruan praktika in ta gero...
- Bai, zea! Batere ez! Beti plazan ikasi deu guk, txiki-txikitatikan plazan hasi ta plazan.
- Etxian, ispilluan aurrean ta...
- Ezta, behiñ ere, ezta okurritu 're. Ordun holako gauza danak pekatu zian ta.
- A, bai, e?
- Bai. Dantzan itia? Nei ez zien hartu, e, zean, e, Hijas de Mariasetan. Osea ke, kongregaziyuan ez zien sartu nahi. Baiño, hori, ixtoriyak...

15. Guraso eta anaien propinak

- **Erref:** ZAR-028/027
- **Iraupena:** 0:02:32. **Hasi:** 00:42:58. **Bukatu:** 00:45:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Sakramentuak
- Ekonomia eta industria » Txanponak, diru-kontuak

Laburpena:

<p>Orduan bi komunio egiten ziren, bata zazpi urterekin eta bestea hamabirekin. Familiakoen arteko harremana. Anaiak, amak eta aitak ze propina ematen zioten eta zertan gastatzen zuen.</p>

16. Pagoetako gurutzearen inaugurazioa

- **Erref:** ZAR-028/029
- **Iraupena:** 0:01:22. **Hasi:** 00:49:00. **Bukatu:** 00:50:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Aisia » Jai-giroa » Herriko ospakizunak

Laburpena:

Pagoetako gurutzearen inaugurazioan egon zen 10 urte zituela. Eguraldi txarra egin arren, jende asko aritu zen dantzan txistu eta danbolinarekin.

Transkripzioa

- Pagoetako inauguraziyan esan dezu. Nola izan zan...
- E?
- Pagoetako gurutzean inauguraziyan egon ziñela.
- Bai.
- Nola izan zan egun hori? Nola...
- Oi! Ederra! Dantzan ta esaten ez dizut, ba, izugarrizko korro eder haundiyakin, ta gu erdiyan txikiyokuak dantzan. Ta euriya han jo ta ke in zun. Eta, euri hori dana, busti-busti-busti in nitzan, eta ordun hamar urte t 'erdi nezkán. Bueno, hamaika iteko neon, uztaillan. Eta, jaun hartzia hamaikakin in behar izaten zan. Baiño, este, esan zun, karo, e, uztailla, ekaiñan azken arte bakarrikan izaten zan. [...] urte guztiya hartzen da, ta ekaiña [...] arte, sei hillabete arte izaten zan. Ta nik uztaillan bostian iten nun. Ta esan zian hurrungo urtian in beharko nula. Eta esan niyon, Jesus Maria! Neska hazitzen, osea ke, gazte-haziya nola esaten da? Gazte-haziya izan naiz. Nei igual hamabost urtekin esaten zian hemezortzi urte nezkaela. Eta geo, hemezortzi ta hogeí iten nitunian, hamazazpi igual esaten zien nekala. Bai, egiya, e?
- Jende asko jun al zan hemendik Pagoeta? Zarauztik jende asko?
- Nik uste baietz.
- Bai?
- Ni behintzat, ni neska-koskorra nitzan hamaika urtekua ta neetzako asko zan jendia han.
- Oiñez jungo ziñaten, noski?
- E?
- Oiñez, noski.
- Bai, bai, bai. Oiñez, oiñez. Geo beste behin o bitan o bakarrik jun naiz, e. Karo, hamabost urteako horrea sartu nitzan, ta...
- Ze musika zeon ba, soiñua ala txistua, edo?
- Bai, txistua ta danboliña uste det zala han. Bai, ta danak dantzan ta.

17. Umetan pleurarekin gaixoturik

- **Erref:** ZAR-028/030
- **Iraupena:** 0:01:46. **Hasi:** 00:50:22. **Bukatu:** 00:52:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Gaixotasunak

Laburpena:

Neskatoa zenean anaiaren bizikletarekin ibiltzen zen, baita euripean ere. Azkenean, gaixotu egin zen pleurarekin eta hamabost egunean ohean egon zen. Linaza eta mostazarekin egindako kataplasma jartzen zioten sendatzeko.

Transkripzioa

- Esaten dizuten dana busti. Ta geo anaiak zakan bizikleta, karreristak eukitzen zun bezelako, zea behera duena. Ta hemen hola dana libre zeon, hura hartuta beti bizikletan ni, beti bizikletan ibili in det. Kimua jotzen ai nitzan eta, e, hura in ta geo 're dana bustita etorri, eta eskolatik etorrita beti, benga ta benga ta. Geo, eskolatik etorri ta beti bazkaitako beti pronto jartzen omen nitzan. Eta etorri ta, danba!, ta ohian etzaten omen nitzan. Eta "etorri hai jatea!", ta, "ez dakat, ba, gogo haundiikan", ta. "Etorri hai jatea!". Ta esan zien, "bueno, Don Leandroi deituko zionau", ta. "Ez, nik Anetxun aita nahi det", Zinkunegi, "Anetxun aita nahi det". Eskolan Anetxu, ta, meikua zun aita, ta, "Anetxun aita nahi det nik". Eta bueno, "ba, ekarriko deu". Ta bueno, pleura, pleura o nekala o ez dakit ze. Hamabost egunian deskantsuan eukitzeko. Ta hamabost egunian euki eta pixatzea eramateko, gizendu in behar nula. Eta kataplasma jartzen zien. Hor ez zan ez injekziyoik eta ez ezerre. Jaten ondo emateko ta fruta 're emateko.

- Zer zan hori, kataplasma?

- Linaza ta mostaza. Osea ke, mostazakin kataplasma hola paiñuan bitu, eta hola zea bota geo linaza pixkat. Hementxe, ezkerraldia nun, eta geo jartzen zin kataplasma hori, ta "oso ondo dijua, e. Ya sendatu da, baiño beste hamabost egun... Txikiya ta da, eskola jun ta jolasian ta izarditu ta hoztu ingo da, ta berrizkatu ingo zako ta, zeau, ta". Ordun komedorea jun ta, "ze, esan diazu garbi, e, noabaitea moitu behar baldin...", "ez, ez, lasai, e, lasai". Ta geo amak eraman zian, zein zan meiku hura? Geo 're jun nutzan ni, [...] izan naiz ta beti jun iten nitzan, urtian behin.

18. Oheko arroparekin Zalbidetako garbitokira

- **Erref:** ZAR-028/032
- **Iraupena:** 0:01:56. **Hasi:** 00:54:40. **Bukatu:** 00:56:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea

Laburpena:

<p>Zalbidetako garbitokira joan izan da. Batzuek leku finkoa izaten zuten. Etxean xabotzen zuten arropa eta garbitokira aklaratzera joaten ziren. Zenbat oheko arropa egoten zen garbitzeko.</p>

Transkripzioa

- Zalbidetako garbitokia ezautu al zenun?

- Bai, jun 'e bai izandu naiz.

- Ta nola gogoratzen dezu?

- Ba, Jesus, Maria! Han bazeen batzuek beti toki bat behar zuenak. Haiek errespetatu in behar zian, porke hango garbiya. Bestiak jaboia kendutzen ta, jaboia hura hartzeko ez zebela, ta. [...] tokiyan, bai, askotan juten giñan. Baiño itxian jabontzen gendun guk dana, e. Gendakaun mahaian jartzen gendun sinkazko zea bat, hola. Eta han jartzen zan erropa dana, eta, han dana jabontzen zun amak. Amak dana jabontzen zun, ta nere ahizpa

zaharren honek hartzen zun zean, goian horrela. Nik txiki bat hartzen nun, baiño.

- [...]

- Bai. Aklaratzea juten giñan gu. Han, bertan juten zian jabontzea hamarretik betzi, dana bertan iten zituen. Eta, klaro, ba al dakizu ze pasatzen zan? Langilliak mekanikuak eta zianenen erropak, haiek zikiñ asko, ta jendiak haien onduan nahi ez eon. Guk dana itxian iten gendun, e, aklaratzea juten giñan. Geo ya labadora zea hoietakua zeatu zanian, aklaratzeko eo zeatu giñan, baiño dana itxian. Eske, hiru pixu prepaatu behar izaten gendun. Betzi ohi, hamar matrimoniyuakin jotzen gendun, eta gaiñea, siheska jartzen gendun. Koltxoi hoiek danak dinbili-danbala, dinbili-danbala, ta danak arrotu ta in behar izaten giñun danak. Eta manta guztiyak eta sobrekama guztiyak eta, han, beste hoientzako erropa dana jartzen zitzakoen, [...] eta danak jartzen zitzaixkioen. Oaiñ ez, oain erropa beak ekartzen duela askok. Batzuek erropakin 'e bai, baiño ordun dana jartzen zan.

- Ze giro eoten zan han? Zera, Zalbideko garbitoki...

- Han, ondo! Nik ondo ibiltzen nun. Baten batzuk bazian pixkat raruak zianak, baiño ez, ez, ez, ondo. Ni, ni behintzat juten nitzanian oso ondo. Ez dakit garaia hartzen gendun, o eguna hartzen gendun, o zer, ba, askok izango zun ohitura igual astelehenian bertan dana iteko, ta.

19. Jatordu orekatuak egiten zituzten; baratzea; azoka

- **Erref:** ZAR-028/034
- **Iraupena:** 0:02:25. **Hasi:** 00:57:35. **Bukatu:** 01:00:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Baserría » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera

Laburpena:

<p>Berdura asko jaten zuten etxean eta babarruna ere bai. Makarroiak, garbantzuak eta babarrun zuriak ere jaten zituzten. Baratzeko gaiak plazan saltzen zituen amak eta baita fruta ere. Sagarrak lapurtzen zizkieten herritar askok.</p>

20. Bederatziurrena bainuetan; txaparroak

- **Erref:** ZAR-028/036
- **Iraupena:** 0:01:40. **Hasi:** 01:03:45. **Bukatu:** 01:05:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Aisia » Mendia eta hondartza » Hondartza

Laburpena:

Bederatziurrena: bederatzi bainu hartu behar izaten ziren baineruarekin. Irailekoak izaten zirela onenak esaten zuten. Txaparro itxiak erabili behar izaten zituzten, bestela probokatzea zela esaten zieten.

21. Dantza; neska-mutilen arteko harremana

- **Erref:** ZAR-028/037
- **Iraupena:** 0:01:55. **Hasi:** 01:05:25. **Bukatu:** 01:07:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea
- Aisia » Kultura » Dantza

Laburpena:

Dantzara neska eta mutilak joaten ziren. Mutilak neskei dantza-eskatzera joaten zitzaizkien. Nola ligatzen zuten. Mutil asko izan ditu atzetik.

22. Sagardotegia zuten Sta Marinan

- **Erref:** ZAR-028/041
- **Iraupena:** 0:01:18. **Hasi:** 01:10:16. **Bukatu:** 01:11:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna
- Aisia » Taberna giroa » Tabernak eta jatetxeak
- Aisia » Taberna giroa » Sagardotegiak

Laburpena:

Sta Marinan sagardotegi asko zegoen. Beraiek ere bazuten sagardotegia eta enboteilatu ere egiten zuten sagardoa. Neskak ez ziren asko joaten sagardotegira. Mutilek tokan jokatzeko zuten.

23. Emakumeen apaintzea: makilaia, orrazkera

- **Erref:** ZAR-028/042
- **Iraupena:** 0:01:36. **Hasi:** 01:11:34. **Bukatu:** 01:13:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Orrazkerak

Laburpena:

Emakumeek normalean ez zuten erretzen. Bera senarrarengatik hasi zen. Bazeuden makilatzea gustatzen zitzaien emakumeak ere, baina bera ez zen makilatzen. Trentza luzeekin ibiltzen zen, baina pelukerira gaztetan ez ziren joaten.

24. Etxea alkitatzeko egiten zituzten prestaketak

- **Erref:** ZAR-028/044
- **Iraupena:** 0:01:35. **Hasi:** 01:15:02. **Bukatu:** 01:16:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Negozioak, dendak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:

<p>7-10 mila pezeta inguru ordaintzen zieten pisuaren alkilerra. Lan handia egin behar izaten zen etxea prestatzen. Etxea garbi-garbi jartzen zuten: zorua garbitu, argizaria eman.. Koltxoi asko behar izaten zen eta Salbidera joaten ziren astintzera.</p>

Elola Aranburu, Karmele | ahotsak.eus Orr.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2026-10-30

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com